

Riksdagens svar RSV 199/2018 rd – RP 199/2017 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av underrättelseverksamheten och lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen

Ärende

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av underrättelseverksamheten och lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen (RP 199/2017 rd).

Beredning i utskott

Utskottets betänkande: Grundlagsutskottet (GrUB 9/2018 rd).

Beslut

Riksdagen har antagit följande lagar:

Lag

om övervakning av underrättelseverksamheten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag tillämpas på övervakningen av civil underrättelseinhämtning och militär underrättelseinhämtning.

Det finns särskilda bestämmelser om den laglighetskontroll som utövas av riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet.

Det finns särskilda bestämmelser om annan övervakning av civil och militär underrättelseinhämtning.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

2 §

Övervakning av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet samt övervakningsorgan

Med *övervakning av underrättelseverksamheten* avses parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000).

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar.

2 kap.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten

3 §

Underrättelsetillsynsutskottets rätt att få information

Underrättelsetillsynsutskottet har trots sekretessbestämmelserna rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga uppdrag avgiftsfritt få den information som utskottet behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

4 §

Underrättelsetillsynsutskottets rätt att få redogörelser

Underrättelsetillsynsutskottet har rätt att av underrättelsetillsynsombudsmannen och andra myndigheter samt av andra som sköter offentliga uppdrag avgiftsfritt få sådana redogörelser som utskottet behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

3 kap.

Laglighetskontroll av underrättelseverksamheten

5 §

Underrättelsetillsynsombudsmannen

För laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten finns det en underrättelsetillsynsombudsman i anslutning till dataombudsmannens byrå.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

Underrättelsetillsynsombudsmannen är självständig och oberoende i sin verksamhet.

6 §

Utnämning och behörighetsvillkor

Statsrådet utnämner underrättelsetillsynsombudsmannen för fem år i sänder. Den som utnämns är fri från skötseln av en annan tjänst under sin tid som ombudsman.

Behörighetsvillkor för underrättelsetillsynsombudsmannen är någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt, god förtrogenhet med tjänstens uppgiftsområde samt i praktiken visad ledarförmåga.

Till underrättelsetillsynsombudsman kan endast utnännas en person som inte har bindningar som kan äventyra en lämplig och oberoende skötsel av tillsynsuppgiften.

Statsrådet ska innan utnämningsärendet avgörs ge underrättelsetillsynsutskottet tillfälle att yttra sig i frågan.

7 §

Uppgifter

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska som laglighetsövervakare i fråga om underrättelseverksamheten

1) övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämtningsmetoder och underrättelseinformation samt i övrig underrättelseverksamhet,

2) övervaka tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i underrättelseverksamheten,

3) främja rättssäkerheten och god praxis i anknytning till den i underrättelseverksamheten,

4) inom sitt ansvarsområde ge akt på och bedöma hur verkningsfull lagstiftningen är och lägga fram de utvecklingsförslag som han eller hon anser vara behövliga.

8 §

Rätt att få information

Underrättelsetillsynsombudsmannen har trots sekretessbestämmelserna rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter avgiftsfritt få den information som ombudsmannen behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

9 §

Rätt att få redogörelser

Underrättelsetillsynsombudsmannen har rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter avgiftsfritt få redogörelser över omständigheter som behövs för skötseln av övervakningsuppgifter.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

10 §

Inspektionsrätt

För att övervaka lagligheten i underrättelseverksamheten i fråga om ärenden som omfattas av underrättelsetillsynsombudsmannens behörighet får ombudsmannen utföra inspektioner i lokaler som används av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Vid en inspektion har underrättelsetillsynsombudsmannen rätt att få tillträde till alla de utrymmen hos den övervakade och tillgång till alla de datasystem hos den övervakade som är nödvändiga med tanke på övervakningen.

Inspektioner får inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner ska det iakttas vad som föreskrivs i 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

11 §

Klagomål

Klagomål till underrättelsetillsynsombudsmannen kan i ett ärende som omfattas av ombudsmannens övervakningsbehörighet anföras av var och en som anser att hans eller hennes rättigheter har kränkts vid underrättelseverksamhet eller att det annars har förfarits lagstridigt i underrättelseverksamheten.

Klagomålet ska anföras skriftligen. Av klagoskriften ska framgå klagandens namn och kontaktuppgifter samt behövliga uppgifter om det ärende som klagomålet gäller.

Underrättelsetillsynsombudsmannen undersöker ett klagomål, om det ärende som klagomålet gäller omfattas av ombudsmannens övervakningsbehörighet och det finns anledning att misstänka att det har förfarits lagstridigt i underrättelseverksamheten eller om ombudsmannen av någon annan orsak anser det motiverat.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska med anledning av ett klagomål vidta de åtgärder som han eller hon anser vara befogade med tanke på lagenligheten i underrättelseverksamheten och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna, de mänskliga rättigheterna eller rätts säkerheten. I ärendet ska de utredningar som ombudsmannen anser behövliga inhämtas.

12 §

Begäran om undersökning

Den som har varit föremål för underrättelseverksamhet eller som misstänker att han eller hon har varit föremål för underrättelseinhämtning kan be underrättelsetillsynsombudsmannen undersöka lagenligheten i fråga om användningen av den underrättelseinhämtningsmetod som han eller hon varit föremål för.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

13 §

Hörande

Innan ett ärende avgörs ska underrättelsetillsynsombudsmannen ge den övervakade tillfälle att bli hörd med anledning av ärendet, om det finns anledning att anta att en inspektionsberättelse, ett avgörande som gäller ett klagomål eller någon annan redogörelse av underrättelsetillsynsombudsmannen kan ge anledning till kritik mot den övervakades förfarande.

14 §

Rätt att närvara och att yttra sig vid domstol samt rätt att anföra klagan

Underrättelsetillsynsombudsmannen eller en av denne utsedd tjänsteman har rätt att närvara vid domstolsbehandlingen av ett tillståndsärende som gäller en underrättelseinhämtningsmetod.

Bestämmelser om underrättelsetillsynsombudsmannens yttranderätt vid behandlingen av tillståndsärenden utfärdas särskilt.

Underrättelsetillsynsombudsmannen får anföra klagan hos hovrätten utan tidsfrist. Klagan ska behandlas skyndsamt.

15 §

Att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan förordna att användningen av en underrättelseinhämtningsmetod ska avbrytas eller avslutas, om ombudsmannen anser att den övervakade har handlat lagstridigt i underrättelseverksamheten.

När det gäller att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod som baserar sig på tillstånd av domstol kan underrättelsetillsynsombudsmannen på den grund som anges i 1 mom. meddela ett interimistiskt förordnande som utan dröjsmål ska föras till domstolen i fråga. Domstolen kan fastställa eller häva det interimistiska förordnandet eller ändra ett förordnande om avbrytande till ett förordnande om avslutande.

Domstolen är domför med ordföranden ensam. Domstolens sammansättning ska förstärkas med en lagfaren ledamot enligt 2 kap. 11 § i rättegångsbalken om det inte är uppenbart obefogat med hänsyn till ärendets art. Sammanträdet kan även hållas vid en annan tidpunkt och på en annan plats än vad som annars föreskrivs om domstolens sammanträde. Underrättelsetillsynsombudsmannen eller en av denne utsedd tjänsteman ska närvara när ett interimistiskt förordnande behandlas. Domstolen ska ge underrättelsemyndigheten tillfälle att bli hörd. Ärendet ska avgöras skyndsamt.

Ändring i domstolens beslut får inte sökas genom besvär. Underrättelsetillsynsombudsmannen får dock anföra klagan hos hovrätten utan tidsfrist. Klagan ska behandlas skyndsamt.

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan förordna att information som inhämtats på ett lagstridigt sätt utan dröjsmål ska utplånas.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

16 §

Anmälan för förundersökning

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan anmäla ett ärende till den myndighet som beslutar om förundersökning, om ombudsmannen anser att en övervakad har handlat lagstridigt.

17 §

Anmärkning

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan ge en övervakad en anmärkning för framtiden, om han eller hon i ett ärende som omfattas av ombudsmannens laglighetskontroll anser att den övervakade har handlat lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sina skyldigheter. Också myndigheter och andra institutioner kan ges en anmärkning.

18 §

Övriga åtgärder

Om ärendets beskaffenhet kräver det, kan underrättelsetillsynsombudsmannen delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver och fästa den övervakades uppmärksamhet vid ett förfarande som följer lag eller god förvaltningssed eller vid synpunkter som främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska föra sina relevanta iakttagelser vid övervakningen till riksdagens underrättelsetillsynsutskott för behandling.

19 §

Årsberättelse

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska årligen lämna en berättelse om sin verksamhet till riksdagen, riksdagens justitieombudsman och statsrådet.

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan också lämna en separat berättelse till riksdagen om ett ärende som ombudsmannen anser vara viktigt.

20 §

Personal

Underrättelsetillsynsombudsmannen har ett behövt antal föredragande, som ska vara förtrogna med ombudsmannens uppgiftsområde, och annan personal (*underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen*).

Underrättelsetillsynsombudsmannen utnämner tjänstemännen och anställer den övriga personalen vid underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

21 §

Arbetsordning

Underrättelsetillsynsombudsmannen godkänner en arbetsordning för sin verksamhet.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

22 §

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2019.

Om ett ärende som gäller utnämning av underrättelsetillsynsombudsmannen ska avgöras innan riksdagens underrättelsetillsynsutskott har tillsatts första gången, ska grundlagsutskottet i stället för underrättelsetillsynsutskottet ges tillfälle att yttra sig enligt 6 § 4 mom.

Lag

om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i statstjänstemannalagen (750/1994) 7 § 1 mom. 6 punkten, sådan den lyder i lag 1011/2018, som följer:

7 §

Till följande tjänster kan endast finska medborgare utnämnas:

6) domartjänster och tjänster vars uppgifter omfattar att vara åklagare eller utmättningsman samt tjänsten som underrättelsetillsynsombudsman och tjänster vid underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen,

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2019.

Riksdagens svar RSv 199/2018 rd

Helsingfors 20.12.2018

På riksdagens vägnar

talman

generalsekreterare